

KAHO Sint –Lieven

Eindrapport

PWO-project (2009-2011)

*Onderzoek naar de competenties van een leerkracht om
het pedagogische project van een katholieke basis- en
secundaire school mee te helpen realiseren*

KaHo St.-Lieven, Campus Waas,
Professionele Bachelor
Lager en Secundair Onderwijs

Projectcoördinatie:
Heidi Huysveld

Januari 2012

Het project 'Onderzoek naar de competenties van een leerkracht om het pedagogische project van een Katholieke basis- en secundaire school mee te helpen realiseren' werd gefinancierd met de PWO middelen van de KAHO Sint-Lieven. PWO staat voor projectmatig wetenschappelijk onderzoek in de professionele bacheloropleidingen.

Begindatum project: 01 / 01 / 2009

Einddatum project: 31 / 01 / 2012

Opleiding: KaHo St.-Lieven, Campus Waas,
Professionele Bachelor Lager en Secundair Onderwijs

Onderzoeksteam: Karen Germeys
Heidi Huysveld
Tineke Lootens
Marc Peersman
Marijke Van Puyenbroeck
Hein Van Renterghem

Cathérine Decraene
Gertjan De Smet
Lieve Heylen
Hilde Van Hoeymissen

Contactgegevens: KAHO, Sint –Lieven, Campus Waas
Hospitaalstraat 23
B-9100 Sint-Niklaas
Tel: +32 (0)3 780 89 04

heidi.huysveld@kahosl.be
tineke.lootens@kahosl.be
marc.peersman@kahosl.be
marijke.vanpuyenbroeck@kahosl.be

INHOUDSOPGAVE

INHOUDSOPGAVE	3
SAMENVATTING	4
SITUERING VAN HET PROJECT & DOELSTELLINGEN	5
GEVOLGDE METHODOLOGIE & VERLOOP VAN HET ONDERZOEK	6
ONDERZOEKSRESULTATEN	8
KOPPELING VAN PROJECT NAAR DE OPLEIDINGEN	11
RELEVANTIE VAN HET PROJECT	12
BESLUIT en SUGGESTIES.....	13
OUTPUT	14
STUURGROEP	15
BIJGEWOONDE STUDIEDAGEN EN VORMINGSTRAJECTEN	16
BIJLAGE.....	17

SAMENVATTING

Binnen de huidige maatschappelijke context is het niet meer zo dat alle betrokkenen bij een school (leerlingen, ouders, leerkrachten, directie) vanuit eenzelfde ethische en levensbeschouwelijke inspiratie aan het pedagogische project van de school willen/kunnen werken. Heel wat katholieke scholen in Vlaanderen worstelen met de vraag hoe ze het pedagogische project van hun school kunnen actualiseren zodat dit ook in de toekomst kan worden gedragen door alle betrokkenen.

Dit onderzoek spitste zich toe op de verwachtingen ten aanzien van de individuele leerkracht die in een katholieke basis- of secundaire school is tewerkgesteld en als personeelslid het pedagogische project van die school helpt waar te maken. Het hoofddoel was om na te gaan welke competenties een leerkracht nodig heeft om bij te dragen tot de identiteit van een katholieke school. Vanuit onze bekommernis als katholieke lerarenopleiding wilden we deze competenties in kaart brengen, met de bedoeling dat deze formulering zou functioneren als een reflectie- en werkinstrument voor directies en leerkrachten, in de lerarenopleiding en in de voortdurende professionele vorming. Daarnaast wilden we ook onderzoeken welke vormen van competentiegericht leren en onderwijzen hierbij aansluiten in onze opleiding. Op die manier hoopten we enkele concrete werkvormen en materialen te ontwikkelen die gebruikt kunnen worden om de groei van deze competenties te stimuleren bij de studenten in de lerarenopleiding en bij leerkrachten in het werkveld van de katholieke school.

Omwille van de doelstelling van dit onderzoeksproject kozen we voor een kwalitatieve methodologie, waarbij de klemtoon eerder ligt op de concrete betekenis en bruikbaarheid voor de lerarenopleidingen en de mensen uit het werkveld dan op het doen van generaliseerbare uitspraken. Via literatuurstudie, individuele interviews en focusgroepgesprekken kwamen we tot een uitgewerkt competentiemodel.

Het onderzoeksresultaat werd uiteindelijk veel ruimer dan wat we in eerste instantie beoogden, nl. een definiëring van de competenties die nodig zijn voor een leerkracht in een katholieke school. De onderzoekers merkten immers vanaf het begin van het project de noodzaak van een heldere visie op wat 'katholieke identiteit' eigenlijk betekent. Daarom werd ook tijd en energie geïnvesteerd in de opbouw en uitschrijven van een visietekst. Deze visie werd weerspiegeld bij de uitwerking van het model dat op deze wijze een driedimensionaal perspectief kreeg. De lijst met competenties is daar slechts een onderdeel van. Er ging (vanuit de visie) een bijzondere aandacht naar het expliciteren van de pedagogische kracht van een gelovige inspiratie. Hiermee probeerden we ook tegemoet te komen aan de nood die we hebben ervaren in onze contacten met de mensen van het werkveld.

In aansluiting bij de vraag naar concrete materialen, ontwikkelde de onderzoekers een aantal reflectievragen voor leerkrachten volgens de structuur van de competenties. Er werd ook een didactische werkvorm uitgewerkt om de thematiek ter sprake te brengen bij derdejaarsstudenten van de lerarenopleiding.

De resultaten van het onderzoek werden voorgesteld op een studiedag en ter beschikking gesteld via een brochure. We menen te mogen zeggen dat de receptie in het algemeen erg positief was. Toch was er ook duidelijk een vraag naar verdere toepassing en implementatie, evenals de vraag naar verdere vorming om dit "ambitieuze" model te kunnen realiseren.

SITUERING VAN HET PROJECT & DOELSTELLINGEN

In West-Europa organiseert de katholieke Kerk al vele eeuwen onderwijs als een dienst aan de samenleving. Daarbij wordt steeds vertrokken van een **bijzonder pedagogisch project**, geënt op een gelovige inspiratie. In Vlaanderen komt deze historische realiteit tot op vandaag tot uiting in een groot onderwijsaanbod en dus ook in een groot aantal pedagogische projecten van christelijke, meer bepaald katholieke, inspiratie. Het pedagogische project van een school is “de algemene visie van het schoolbestuur op opvoeding en onderwijs; het kader waarbinnen de school wil werken. Het geeft informatie over de pedagogische en onderwijskundige methodes.”¹

De **huidige samenleving** wordt gekenmerkt door pluraliteit en keuzevrijheid, multiculturaliteit en multireligiositeit. Een proces van secularisatie heeft ervoor gezorgd dat geloof en cultuur uit elkaar zijn gegroeid, terwijl er tegelijkertijd meer en meer verschillende levensbeschouwingen in het openbaar verschijnen (pluralisering). Het is dus helemaal niet vanzelfsprekend dat alle medewerkers in een katholieke school zich engageren vanuit eenzelfde levensbeschouwelijke inspiratie. Toch wil een katholieke school elke leerkracht uitnodigen om mee te werken aan een samen gedragen pedagogisch project. Wat betekent het dan vandaag om leerkracht te zijn in een katholieke school? Wat kan of mag men verwachten van een leerkracht die wil lesgeven in een katholieke school? Over welke competenties moet een leerkracht beschikken? Waar nodigt de katholieke geloofstraditie leerkrachten uit om te groeien in hun pedagogische kwaliteit? Wat betekent dit voor de opleiding en vorming van leerkrachten?

Binnen de lerarenopleidingen lager- en secundair onderwijs van de KAHO St-Lieven (campus Waas) hebben we met ons projectmatig wetenschappelijk onderzoek ‘Competenties van leerkrachten om het pedagogische project van een katholieke school te helpen realiseren’ een antwoord willen zoeken op deze vragen.

Het **concrete onderzoeksdoel** was de *bepaling en formulering van de competenties* die leerkrachten nodig hebben om bij te dragen tot het realiseren van een pedagogisch project van een katholieke school. Een tweede vraag was de zoektocht naar welke *vormen van competentiegericht leren en onderwijzen* geschikt zijn om deze competenties te ontwikkelen bij studenten in de lerarenopleiding. We hoopten daarmee ook een *reflectieproces* op gang te brengen binnen de hogeschool en mogelijks ook enkele *concrete werkinstrumenten* te ontwikkelen.

Gaandeweg stelden we vast dat er ook een grote **nood** was **aan verheldering van een visie van wat de katholieke identiteit van een school betekent**, in de eerste plaats voor het onderzoeksteam maar ook voor andere betrokkenen uit het werkveld. Daarom hebben we veel tijd en energie geïnvesteerd in de opbouw van een doordachte visie, die we probeerden te vertalen en uit te werken in een ruimer model. Op deze manier is het onderzoeksresultaat niet enkel een ‘lijstje’ met geformuleerde competenties. Het werd een model met breedte én diepte waarvan we hopen dat het mag uitgroeien tot een inspirerend reflectie- of werkinstrument dat gebruikt kan worden door directies, leerkrachten, opvoeders en ondersteunend personeel, in de lerarenopleiding en in de voortdurende professionele vorming van leerkrachten die de opvoedingsprojecten van katholieke scholen een warm hart toedragen.

¹ <http://www.ond.vlaanderen.be/gidsvoorleerlingen/schoolkeuze/pedagogisch.htm>

GEVOLGDE METHODOLOGIE & VERLOOP VAN HET ONDERZOEK

In de eerste fase (begin 2009) van ons onderzoek was onze bedoeling **de competenties van leerkrachten** in een school met een katholiek geïnspireerd opvoedingsproject te **inventariseren** aan de hand van een representatief aantal projecten van scholen. Ad random werden enkele neergeschreven pedagogische projecten gelezen en *geanalyseerd*. Al snel bleek deze invalshoek weinig relevante informatie op te leveren. De gelezen projecten waren té vaag, moeilijk te vergelijken en soms zelfs nauwelijks te herkennen als een katholiek geïnspireerd pedagogisch project. Het was onmogelijk om er concrete competenties van leerkrachten uit af te leiden. We besloten daarom enkele *verkennende (semigestructureerde) interviews* te doen met mensen van wie we verwachtten dat ze ervaring hebben m.b.t. de aanvangsbegeleiding van nieuwe leraren en meer in het bijzonder met de ingroei van leerkrachten in een pedagogisch project. We gingen op bezoek bij een directeur, bij een mentor en bij begeleiders van congregationale pedagogische begeleidingsdiensten.

Tezelfdertijd verruimden we als onderzoeksteam onze kijk op 'de katholieke identiteit van een school' door vorming en *literatuurstudie* rond het begrip 'competenties', de thematiek van 'geïnspireerd leraarschap, de plaats van het pedagogische project in een school, de opdrachtverklaring van het katholiek onderwijs en het opvoedingsconcept voor het katholiek basisonderwijs in Vlaanderen... Op basis hiervan kwamen we tot een interne visietekst en een eerste ruw overzicht van competenties.

In een tweede fase (2009-2010) wilden we deze **competenties toetsen op relevantie en bruikbaarheid** bij de betrokkenen uit het werkveld. Daartoe maakten we gebruik van de methode van het *focusgroepen*. Focusgroeponderzoek is immers goed inzetbaar voor een onderzoeksopzet dat een model wil ontwikkelen waarmee mensen in de praktijk aan de slag kunnen (eerder dan hypotheses toetsen). We verzamelden daarom directies uit het basisonderwijs, directies uit het secundair onderwijs, vertegenwoordigers van schoolbesturen en ook van katholieke lerarenopleidingen voor telkens een sessie van drieënhalf uur. Mogelijke deelnemers aan de focusgroepen werden weloverwogen uitgenodigd (een doelgerichte steekproef). De projectgroep wilde immers graag de inbreng van mensen bij wie deze thematiek nauw aan het hart ligt. Om dit te kunnen bereiken, deden we rondvraag naar de contactgegevens van geëngageerde scholen en mensen bij de verschillend diocesane pedagogische begeleidingsdiensten. In de mate van het mogelijke hebben we ook getracht rekening te houden met een grote verscheidenheid binnen elke focusgroep. (bv. voor het secundair onderwijs: verschillende onderwijsvormen, geografische spreiding...) Aan elk van deze vier groepen werd de visie en het model uiteengezet. Op semigestructureerde wijze werd nadien in gesprek gegaan.

Deze vier groeps gesprekken werden *geregistreerd* om nadien te kunnen *transcriberen* en *analyseren* aan de hand van een open codering. Om de betrouwbaarheid van de codering te verhogen werd elk gecodeerd gesprek door de onderzoeksmedewerker besproken met een ander lid van het onderzoeksteam. De rijke interacties uit de focusgesprekken bezorgden veel feedback, zowel met betrekking tot de achtergrondvisie als tot het voorgestelde competentiemodel. Op basis van die suggesties hebben we verder kunnen nadenken en de lijst met competenties aangepast. We voelden hierbij ook de nood om onze visie op katholieke identiteit visueel meer zichtbaar te maken, als een essentieel element van de verzameling van competenties. Daarom werd een model ontworpen waarbij de zeven verschillende domeinen van competenties ook visueel ingebed werden in de interactie tussen professionaliteit en opvoedingsproject.

In de derde fase (2010-2011) was de aandacht gericht op de **confrontatie van het vernieuwde model met het huidige curriculum van de lerarenopleidingen** aan de KAHOSL, campus Waas. Via een *reflectieopdracht* en *digitale bevraging* voor de lectoren wensten we beter in kaart te brengen waar in onze opleidingen al werk wordt gemaakt van de geformuleerde competenties. Onze bedoeling was om de goede aspecten te bevestigen en versterken. Eventuele leemtes wilden we op het spoor komen om te kunnen optimaliseren. Er was een schema voorzien om de antwoorden te analyseren. Na een gemeenschappelijke voorstelling van het competentiemodel voor de lectoren BALO en een tijd van persoonlijke reflectie, werd verwacht dat de lectoren per vakwerkgroep de digitale bevraging zouden invullen. Hierbij werd er bij elke cluster van competenties twee open vragen gesteld.

De resultaten van de bevraging van onze collega's in de opleiding bleken uiteindelijk niet bruikbaar voor de doelstelling die we voor ogen hadden. (niet relevant, onvolledig, weinig concreet ...) De oorzaken daarvoor zijn waarschijnlijk divers. In ieder geval mochten we vaststellen dat onze visie en het gebruikte begrippenkader niet zonder meer vanzelfsprekend worden begrepen, zoals wij bedoeld hebben. Daarmee werd ons meteen ook de nood aan vorming en begeleiding duidelijk, indien de resultaten van dit onderzoek vruchtbaar willen zijn in het werkveld. Dezelfde nood hadden we ook al opgemerkt in de verschillende focusgroepen.

Het onderzoeksteam besliste om de bevraging van lectoren BALO niet over te doen, zeker en vast omwille van praktische redenen (o.a. tijdsgebrek) maar ook omdat een herhaling van de procedure waarschijnlijk geen betere resultaten zou opleveren indien de lectoren niet verder geïntroduceerd werden in de inhoud. Om aan de vastgestelde nood tegemoet te komen en als een verantwoording van de geformuleerde competenties, hebben we tijd en energie geïnvesteerd om het competentiemodel 'in de diepte' uit te werken op basis van verdere *literatuurstudie*. Zonder enige pretentie van volledigheid hebben we geprobeerd om de (gelovige) **fundamenten van de competenties** kort te **expliciteren**. We willen daarmee iets laten proeven van de pedagogische kracht van de katholieke geloofstraditie. Zo ontstond uiteindelijk een competentiemodel in drie dimensies.

Daarnaast ontwikkelden we in de marge een **didactische werkvorm** voor onze laatstejaarsstudenten uit de lerarenopleiding, met de bedoeling om op een korte tijdsspanne de thematiek te introduceren. We stelden ook '**reflectievragen voor leerkrachten**' op vanuit onze competentielijst, waarvan we denken dat ze geschikt zijn om bedenkingen en dialoog uit te lokken in schoolteams. Hiermee willen we bijdragen tot een groter bewustzijn bij leerkrachten en de bespreekbaarheid van dit thema verhogen. De ontwikkeling van andere concrete werkmaterialen bleek niet meer realistisch binnen de gegeven tijdspanne.

Een andere actie in de zijlijn was de **bevraging** van diverse **studenten i.v.m. hun perceptie van 'een katholieke school'** en '**de taak van een leerkracht in een katholieke school**'. Deze werden schriftelijk bevraagd via *twee open vragen* en beperkt geanalyseerd met een open codering. Eigenlijk behoorden deze vragen niet tot de kern van onze onderzoeksdoelstelling en was verwerking dus minimaal (ook wegens tijdsgebrek). Toch bevestigde deze grove analyse het onderzoeksteam in hun overtuiging m.b.t. de gangbare opvattingen over 'het katholieke onderwijs'. De resultaten (bv. citaten) konden in die zin wel illustratief gebruikt worden in lessen en presentaties.

ONDERZOEKSRÉSULTATEN

De eigenlijke resultaten van dit onderzoeksproject zijn:

1. Een uitgeschreven **visie** rond 'de identiteit van een katholieke school'
2. Een driedimensionaal **competentiemodel** (*figuur 1*) en de bijhorende geschreven toelichtingen. Het model werd opgebouwd vanuit de visie op 'katholieke identiteit'. De formulering van 'competenties van leerkrachten in een school met een katholiek geïnspireerd opvoedingsproject' (*onderzoeksdoelstelling 1*) maakt deel uit van dit model.

Het model kan benaderd worden via het bovenaanzicht (*figuur 2*) dat de competenties een plaats geeft in de interactie tussen de professionaliteit van de leerkracht en het opvoedingsproject van de school. De doorsnede van het competentiemodel (*figuur 3*) maakt de eigen katholieke inspiratie van de competenties duidelijk.

3. Enkele **werkinstrumenten**: reflectievragen voor leerkrachten, een didactische werkvorm, ... om de thematiek van de katholieke identiteit ter sprake te brengen in de opleiding en binnen het werkveld. De bedoeling is hiervan om de dialoog te stimuleren en uit te nodigen tot verdere reflectie. (*in aansluiting bij onderzoeksdoelstelling 2*)

Deze resultaten werden voorgesteld op een *studiedag* op 29 november 2011, in de gebouwen van de KAHO Sint Lieven, campus Waas.

De resultaten van het onderzoek werden ter beschikking gesteld via de publicatie "Als professionaliteit en opvoedingsproject elkaar raken... Competenties van leerkrachten in scholen met een katholiek geïnspireerd opvoedingsproject" (80 pagina's) en via de website: www.katholiek-pedagogisch-project.be

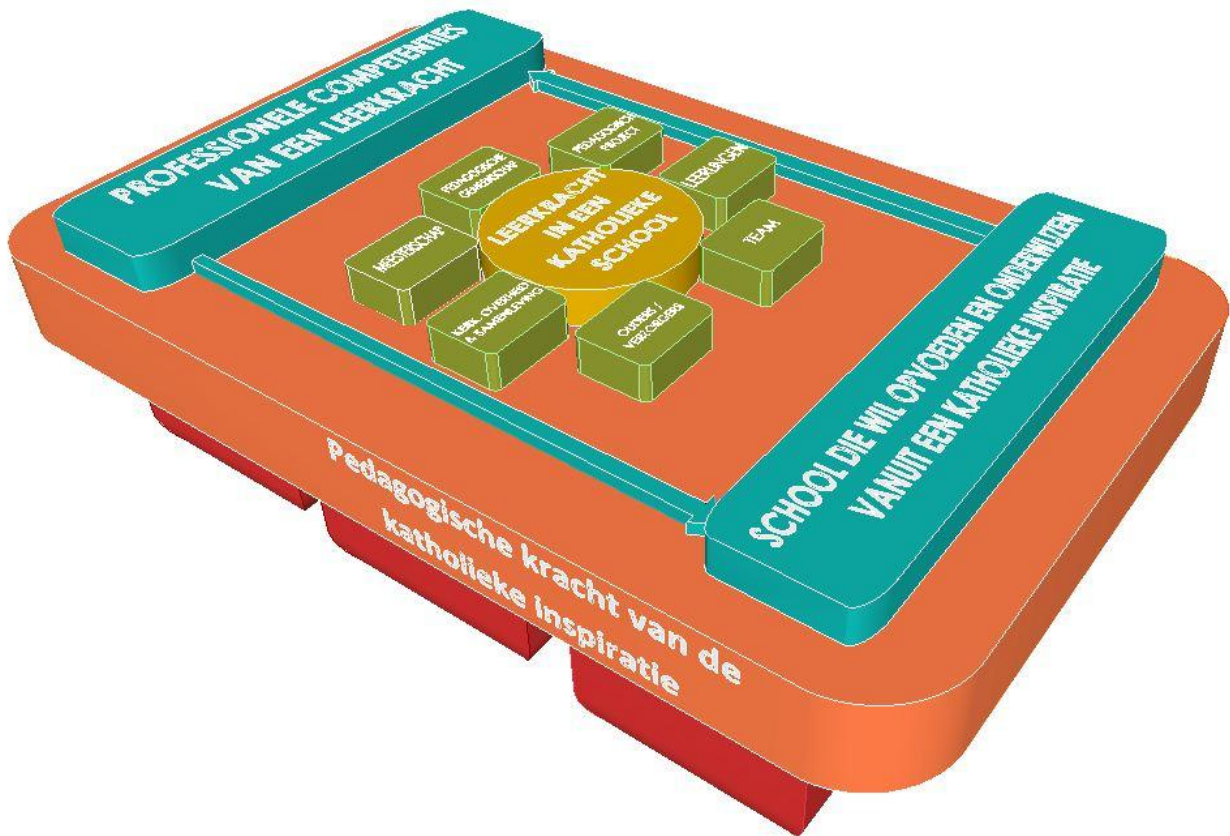

Publicatie

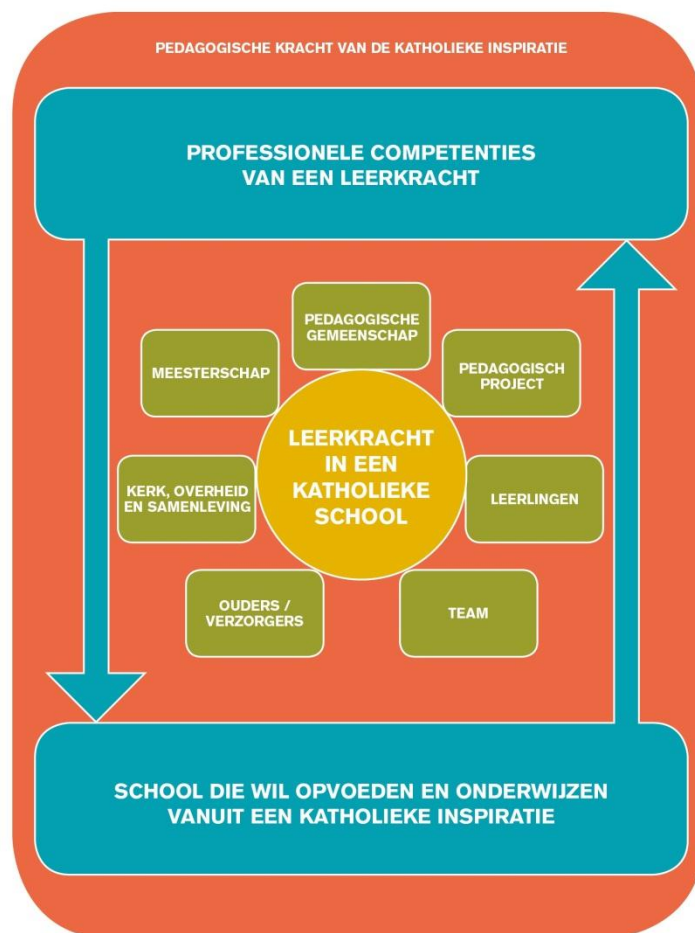

Website

figuur 1: competentiemodel

figuur 2: bovenaanzicht competentiemodel

figuur 3: dwarsdoorsnede competentiemodel

In bijlage bij dit eindrapport:

- De 'competenties van leerkrachten in scholen met een katholiek geïnspireerd opvoedingsproject' (lijst-vorm)

Binnen onze visie op identiteit wensen we eigenlijk te voorkomen dat de clusters van competenties 'op zichzelf' gaat functioneren, net omdat ze deel uitmaken van een groter model. Om de competenties echter bruikbaar en gemakkelijker hanteerbaar te maken voor het werkveld, hebben we ze ook in de vorm van een lijst opgemaakt.

KOPPELING VAN PROJECT NAAR DE OPLEIDINGEN

Er zijn een drietal belangrijke koppelingen naar de opleidingen BALO en BASO

1. Het **reflectieproces** dat op gang is gebracht binnen de opleidingen.

In beide opleidingen waren lectoren betrokken in het kernteam van het PWO en is het project ook voorgesteld tijdens opleidingsraden. In BALO werden alle lectoren betrokken in de analyse van het curriculum. De lectoren van de BALO-opleiding waren ook goed vertegenwoordigd op de studiedag. We hebben de ervaring dat de aanwezigheid van het project en het engagement van de medewerkers heel wat vragen opriep binnen het team. Op deze manier kon het thema van de 'katholieke identiteit' ook meer bespreekbaar worden gemaakt binnen de opleiding. Bij de evaluatie van de curriculumanalyse (fase 3) gaven de meeste lectoren ook aan dat ze deze reflectie-oefening als (erg) zinvol konden ervaren. Men beschreef het als 'vragen waar men anders te weinig tijd voor heeft'.

2. Het aanbod in het **curriculum**

- In de lessen *RZL (religie, zingeving en levensbeschouwing)* van BALO en BASO werden door de betrokken lectoren al enkele inzichten uit het onderzoek geïntegreerd in de lessen.
- Binnen de module '*zorgzame school*' en de module '*school en maatschappij*' in BALO werden ook enkele lesuren besteed om de insteek vanuit 'de katholieke school' voor te stellen. Voor de module '*school en maatschappij*' werd door het onderzoeksteam een werkvorm uitgewerkt die de bedoeling heeft om de thematiek van 'katholieke identiteit' bespreekbaar te maken bij studenten in het laatste jaar van hun opleiding.

Daarnaast is er ook al verder een eerste keer nagedacht vanuit het onderzoek om enkele leerlijnen te ontwikkelen en bijzondere klemtonen te leggen binnen andere vakgebieden (voornamelijk de pedagogische vakken). Dit moet nog verder worden doordacht en uitgewerkt.

3. Vanuit het PWO onderzoek is het idee ontstaan voor een **bachelorproef** met een **student**.

In het academiejaar 2011-2012 is er een studente BASO die haar bachelorproef maakt vanuit de resultaten van het onderzoeksproject. De bedoeling van het praktische luik van dit werk is om bij de studenten in de opleiding BASO na te gaan op welke wijze er in de opleiding gewerkt wordt aan de geformuleerde competenties. Wat zijn hier de ervaringen van de studenten? Met de resultaten van dit werk hopen we om enkele suggesties te doen voor het aanbod in de opleiding.

RELEVANTIE VAN HET PROJECT

De vraag naar de katholieke identiteit van onderwijs instellingen is nog steeds een **actuele thematiek**. Met de regelmaat van de klok verschijnt er in de media wel iets rond 'het katholiek onderwijs'. (Over de K van de KU Leuven, over de organisatie van het godsdienstonderwijs, ...) De uitdaging van de 'diversiteit' van een gesecculariseerde en gepluraliseerde samenleving is inderdaad groot. (zie ook: situering van het project). Gedurende het project (bij de focusgroepen, in feedback op presentaties,..) hebben we in de contacten gevoeld hoe men in het werkveld inderdaad 'worstelt' met de katholieke identiteit. Er is een grote bezorgdheid bij deze mensen over hoe men vandaag deze katholieke identiteit kan waarmaken. Men was blij dat er in de KAHOSL tijd en middelen geïnvesteerd werden om zo expliciet over dit thema na te denken. We denken dat we met dit project een eigen stem hebben laten horen die ook concrete handvaten reikt om verder na te denken.

We menen te mogen zeggen dat dit ook duidelijk bleek uit de **positieve respons op de studiedag**, waar we de resultaten van het onderzoek voorstelden aan een ruim publiek. De studiedag was bedoeld voor een divers publiek (leerkrachten, lerarenopleiders, directies, mensen van schoolbesturen, ...) en deze waren ook allemaal effectief vertegenwoordigd op deze dag. Het lijkt ons dat de bezorgdheid bij al deze mensen leeft. Hoewel de aanwezigen het onderzoeksresultaat omschreven als 'ambitueus' en 'idealistisch', mochten we toch ook vernemen dat men de competentielijst en de reflectievragen concrete en hanteerbare werkinstrumenten vond. Een coördinerend directeur vertelde hoe ze door de voorstelling van onze visie plots inzicht kreeg over de problemen binnen de scholengemeenschap waar ze werkzaam is. Een collega uit de opleiding BALO vertelde dat ze als 'niet-pedagoog' en 'niet-theoloog' veel had geleerd op de studiedag. Dat de resultaten van het project relevant zijn voor het werkveld kan men verder nog afleiden uit het feit dat de brochures 'Als professionaliteit en opvoedingsproject elkaar raken...' na de studiedag vlot werden nabesteld.

Ook voor de **opleiding** zelf is het project relevant geweest. We vermeldden al de bredere reflectie en het bewustwordingsproces die dit project heeft teweeggebracht binnen de opleidingen. (zie: koppeling naar de opleiding). Het onderzoeksteam is in ieder geval aan het denken gezet over de eigen opleidingen: "als we zelf trouw zijn aan datgene wat we in onze visie op de katholieke school expliciteren, hoe moeten we dan kijken naar onze opleiding die toch een opleiding is aan een katholieke hogeschool? Zijn we zelf bereid om deze visie consequent door te denken als we beweren dat we een katholieke lerarenopleiding zijn? En wat impliceert dat dan allemaal?" Deze vraag zou nu verder moeten worden opgenomen.

De **mensen** die het project van nabij gevolgd hebben (als lid van het onderzoeksteam, als onderzoeksmedewerker als collega, ...) geven aan dat het project voor hen belangrijk is geweest. De gemeenschappelijke zoektocht naar de bronnen van de katholieke geloofstraditie en hun pedagogische relevantie heeft hen niet alleen als persoon verrijkt maar evenzeer in het professionele functioneren als lector.

BESLUIT en SUGGESTIES

Wat drie jaar geleden begon als een onderzoeksproject naar 'de formulering van competenties van leerkrachten op een katholieke school', werd een heus model met een breedte- en dieptedimensie. Het gaat voor het onderzoeksteam al lang niet meer alleen over een lijst van competenties. De **blik is verruimd** naar wat het betekent les te geven in een school met een katholiek geïnspireerd opvoedingsproject, naar de pedagogische kracht die schuilgaat in de katholieke geloofstraditie. De competenties proberen een zorgvuldige en beredeneerde operationalisering te bieden. Hopelijk kunnen ze inderdaad functioneren als een concreet werkmiddel voor scholen en lerarenopleiders. Maar als element van een veel groter model zijn ze veeleer een uitnodiging tot verdieping en reflectie, een aanleiding om de thematiek van de katholieke identiteit ter sprake te brengen en te zoeken waar de professionaliteit van de leerkracht en het opvoedingsproject van een katholieke school elkaar raken.

Het zal niet eenvoudig zijn om de onderzoeksresultaten ook daadwerkelijk te realiseren, want het verwacht veel van scholen, van pedagogische begeleiders en van lerarenopleidingen. Daar zijn we ons erg bewust van. Als onderzoekers hebben we het gaandeweg mogen ervaren: er heel veel **nood aan vorming** bij *alle* actoren van het werkveld. Leerkrachten, directies, lerarenopleiders, ... ze moeten leren om, zoals het in de 'visie' uitgeschreven staat, de band te maken tussen de gelovige inspiratie van een school en het concrete pedagogisch-didactisch handelen in de klas, op de speelplaats, ... Het is een band die nu vaak onbekend (en dus ook onbemind) is. Zoals wij drie jaar lang mochten doen, is het de uitdaging om de schoonheid te ontdekken van onderwijs dat gevoed wordt vanuit een bijbelse dynamiek, dat kan terugvallen op de inspiratie van concrete spirituele referentiefiguren en dat zich laat bevragen door de gemeenschap van de Kerk. Vanuit dit project is onze vraag: **wie zal dergelijk vormingsaanbod organiseren op de diverse niveaus?**

Als we kijken naar onze eigen hogeschool, rijst ook de vraag wat de **implicaties** zijn **voor onze opleidingen**.

- Als we het eigen denkspoor rond 'katholieke identiteit' consequent toepassen, vraagt dit de bereidheid van een heel team om zich inderdaad *als 'katholieke lerarenopleiding' te profileren*. Dan zou er een strategie moeten worden opgezet om ook als opleiding op zoek te gaan naar de eigen 'bronnen van inspiratie' en zich daardoor te laten bevragen en uitdagen.
- Er is ook nog de vraag hoe het werken aan deze competenties verder kan geconcretiseerd en geïmplementeerd worden in het *curriculum*. We hebben vermeld hoe enige basisinzichten van het onderzoek al een plaats vonden in de lessen van de betrokken collega's. Dit is echter nog onvoldoende en zou op een meer systematische wijze kunnen worden doordacht en uitgewerkt.

OUTPUT

- GERMEYS, K., *Als professionaliteit en opvoedingsproject elkaar raken ... Competenties van leerkrachten in scholen met een katholiek geïnspireerd opvoedingsproject*, 2011.
- Website: <http://www.katholiek-pedagogisch-project.be/>
- Studiedag 29 november 2011 *Als professionaliteit en opvoedingsproject elkaar raken ... Competenties van leerkrachten in scholen met een katholiek geïnspireerd opvoedingsproject*, KAHO Sint-Lieven, campus Waas.
- Poster om het onderzoeksproject voor te stellen op de 'open dag' van campus WAAS (april 2011)
- Competentielijst "*Competenties van leerkrachten in scholen met een katholiek geïnspireerd opvoedingsproject*" (zie bijlage)

Artikels:

- GERMEYS, K., *De pedagogische kracht van de katholieke inspiratie*, in *Narthex* 11/1 (maart 2011) 36-40.
- GERMEYS, K., *Onderwijs 'op katholieke wijze'?* Over de pedagogische kracht van de katholieke inspiratie, in *KERKplein* 19/5 (mei 2011) 6-8.
- GERMEYS, K., *Leerkracht zijn in een katholieke school. Een onderzoeksproject naar de kracht van een katholiek geïnspireerd opvoedingsproject*, in *De katholieke schoolgids* 65 (2011) 39-43.

Naar aanleiding van de studiedag verscheen ook een klein artikel in Kerk en Leven:

LEHOUCQ, N. 'Weten van waaruit je lesgeeft', in *Kerk&leven* 71/49 (7 december 2011) p. 15.

Presentaties:

Gedurende de loop van het PWO hebben we enkele presentaties gegeven van de visie en de tussentijdse resultaten:

- op de conferentie "*Competenties en levensbeschouwing*" (VSKO/VVKHO) op 22 april 2010 in Leuven
- voor de VIMKO (Vereniging van Inrichtende Machten van het Katholiek Onderwijs) (maart 2010)
- voor het team van pedagogische begeleiders van het secundair onderwijs van bisdom Gent (juni 2010)
- voor de Raad Pedagogische Begeleiding in het bisdom Gent (juli 2010)
- voor de inrichtende machten en directies van de scholengemeenschap van secundaire scholen van Oudenaarde en Ronse (KSOO) (januari 2011)

Op 7 februari 2012 zal het project ook voorgesteld worden op het VELOV-congres in Antwerpen.

STUURGROEP

betrokkenen vanuit KaHo Sint-Lieven:

- projectindieners:
 - Heidi Huysveld (lector Pedagogiek Prof. Bachelor LO Waas)
 - Tineke Lootens (lector Pedagogiek Prof. Bachelor LO Waas)
 - Hein Van Renterghem (vroeger: lector RZL en godsdienst Prof. Bachelor LO Waas, sinds oktober 2010 inspecteur-adviseur R.K. godsdienst)
 - Marc Peersman (lector RZL Prof. Bachelor SO Waas)
- wetenschappelijk medewerker: Karen Germeys
- campusdirecteur: Dirk Lips (vanaf 2011: Gertjan De Smet)
- studiegebieddirecteur onderwijs: Gertjan De Smet
- opleidingshoofden: Geert Van Buynder en Sander Van Acker
- coördinator onderzoek studiegebied onderwijs: Elke Van Nieuwenhuyze
- medewerker Dienst Onderwijsondersteuning en –ontwikkeling KaHo St.-Lieven: Willem vanden Berg
- lectoren RZL en pedagogiek:
 - Hilde Van Hoeymissen (lector godsdienst Prof. Bachelor SO)
 - Marijke Van Puyenbroeck (lector RZL, BALO)
 - Hilde De Man (lector prof. Bachelor LO campus Dirk Martens)
- betrokken collega's:
 - Lieve Heylen
 - Cathérine Decraene

vertegenwoordigers wetenschappelijke wereld:

- dhr. Piet Raes, dr. in de filosofie, voorheen stafmedewerker VSKO, nu: vormingsmedewerker op het CCV in bisdom Gent
- dhr. Hans Van Crombrugge, prof. dr. in de Pedagogische Wetenschappen, docent en stafmedewerker aan het Hoger Instituut Voor Gezinswetenschappen HUB-EHSAL
- dhr. Johannes Claeys, stafmedewerker Verbond Hoger Katholiek Onderwijs en academisch medewerker KU Leuven, faculteit Godgeleerdheid

vertegenwoordigers werkveld:

- dhr. Carlos Martens (Voorzitter vzw Katholieke Scholen Regio Waasland)
- mevr. Marleen Baert /dhr. Johan Vercauteren (coördinerend directeur Sint-Nicolaas Scholengemeenschap)
- dhr. Marc Verwaeren (inspecteur godsdienst LO regio Sint-Niklaas)
- dhr. Peter Malfliet (voormalig inspecteur godsdienst SO katholieke scholen bisdom Gent, sinds september 2010 bisschoppelijk gedelegeerde voor catechese, jeugd- en gezinspastoraal)
- dhr. Ludwig Lybeert (VVKBaO nascholer “identiteit” in katholieke basisscholen Oost- en Westvlaanderen)

De stuurgroep is samengekomen op

30 maart 2009 van 9.00u tot 11.00u.
2 juli 2009 van 9.00u tot 11.00u.
12 januari 2010 van 9.00u tot 11.00u.
2 juli 2010 van 9.00u tot 11.00u.
28 januari 2010 van 9.00u tot 11.00u.
3 juli 2011 van 9.00u tot 11.00u.
18 januari 2012 van 10.00u. tot 12.00u.

BIJGEWOONDE STUDIEDAGEN EN VORMINGSTRAJECTEN

CCS – ICS studiedag: *Ik werk in een katholieke school. Ben ik dan anders?* (28 januari 2009)

Bijscholing 'Kwalitatieve onderzoeksmethoden', Katholieke Hogeschool Kempen, Aleidis Devillé (februari/maart 2009)

Nascholing PBDKO 'Onderwijs en opvoeding in christelijk perspectief' (1 april 2009, mei 2009, 10 juni 2009)

VVKHO studiedag: *Identiteit in diversiteit* (augustus 2009)

Hoger Diocesaan Godsdienstinstituut: *Geloven in onderwijs*. Open gespreksavond over de pedagogische betekenis van het christendom in de 21ste eeuw met Piet RAES, Bruno VANOBBERGEN en Wim VERBAAL (27 januari 2010)

VVKHO/VSKO studiedag: *Competenties en levensbeschouwing: zin-volle verbindingen voor de toekomst* (22 april 2010)

VVKHO/VSKO dialoognamiddag: *Identiteit in diversiteit: under construction* (6 oktober 2010)

Seminarie Hoger Diocesaan Godsdienstinstituut: *Waarom vandaag onderwijzen?* (december 2010-januari 2011)

VVKHO/VSKO onderwijsnamiddag: *Identiteit in-zet* (10 november 2011)

Competenties van leerkrachten in scholen met een katholiek geïnspireerd opvoedingsproject

Deze lijst is het onderzoekresultaat van een PWO-traject
binnen de lerarenopleidingen van de KAHO Sint-Lieven , campus Waas.
De geformuleerde competenties maken deel uit van een breder model.

Zie hiervoor: www.katholiek-pedagogisch-project.be

1.1	Het leergebied/ vakgebied op aansprekende wijze ontsluiten	
1.1.1	De eigen begeestering (h)erkennen en hanteren als fundament van het onderwijsleerproces	
1.1.2	Krachtige leeromgevingen creëren die de inhoud van een leergebied/ vakgebied toegankelijk maken	
1.2	Aandachtig omgaan met de zingevingdimensie	
1.2.1	De zingevingdimensie (h)erkennen en waarderen als een wezenlijke dimensie van elke persoon binnen de pedagogische gemeenschap	
1.2.2	De leerlingen stimuleren om zinzoekend naar de werkelijkheid te kijken	
1.2.3	Mogelijkheden zien en benutten om door de eigen leerinhouden bij te dragen tot het perspectief van een christelijk geïnspireerd mens- en wereldbeeld	
1.3	Voor zichzelf zorgen binnen het professionele functioneren	
1.3.1	De sterke en zwakke kanten van het eigen professionele functioneren (h)erkennen en aanvaarden	
1.3.2	De eigen fysieke en mentale grenzen (h)erkennen en communiceren	
1.3.3	Probleemsignalen (h)erkennen en actief zoeken naar mogelijkheden van herbronning en ondersteuning	
1.3.4	De grenzen van de eigen professionele verantwoordelijkheid in een concrete context onderscheiden	

2.1	De eigenheid van een pedagogische gemeenschap kennen en eraan participeren	
2.1.1	De school als een pedagogische gemeenschap en de eigen plaats binnen deze gemeenschap (h)erkennen	
2.1.2	De wijze waarop een pedagogische gemeenschap wordt opgebouwd en zich ontwikkelt (h)erkennen	
2.1.3	Actief bijdragen aan de opbouw van de pedagogische gemeenschap	
2.2	Omgaan met de diversiteit binnen de pedagogische gemeenschap	
2.2.1	Elk lid van de pedagogische gemeenschap als een unieke andere (h)erkennen en waarderen	
2.2.2	De eigenheid van alle functies en geledingen binnen de gemeenschap (h)erkennen en waarderen	
2.2.3	Diversiteit binnen de pedagogische gemeenschap (h)erkennen en waarderen als een verrijking en motor voor het samenwerken	
2.2.4	In dialoog treden met elk ander binnen de pedagogische gemeenschap	

3.1	De eigen waarde van het schooleigen pedagogische project kennen en bemiddelen	
3.1.1	De inhoud van het pedagogische project van de school expliciteren en communiceren	
3.1.2	Het belang van het pedagogische project voor de school expliciteren en communiceren	
3.1.3	Het pedagogische project als een dynamisch gegeven (h)erkennen	
3.2	De eigen betrokkenheid op het project verwoorden en verantwoorden	
3.2.1	De eigen betrokkenheid ten aanzien van het geheel van het pedagogische project verwoorden en motiveren	
3.2.2	Aantonen hoe de eigen betrokkenheid effectief doorwerkt in het eigen professionele functioneren	
3.2.3	Het eigen functioneren telkens opnieuw (laten) bevragen vanuit het pedagogische project	
3.3	Het pedagogische project samen gestalte geven	
3.3.1	Zich inschakelen in het samen zoeken naar de realisatie en de optimalisering van het pedagogische project	
3.3.2	De eigen pedagogische en didactische opdracht en aanpak bespreekbaar maken binnen het kader van het pedagogische project	
3.3.3	Actief participeren aan momenten en structuren van overleg om het gedeelde opvoedingsproject te realiseren	

4.1	De uniciteit van de persoon van de leerling zien en overeenkomstig pedagogisch en didactisch handelen	
4.1.1	Iedere leerling (h)erkennen en waarderen als een uniek persoon met eigen mogelijkheden en beperkingen, een eigen geschiedenis en een persoonlijkheid	
4.1.2	Sensitief en inlevend omgaan met de leerlingen, met respect voor hun eigenheid	
4.1.3	De persoonlijke talenten van elke leerling opmerken en de ontwikkeling hiervan stimuleren	
4.1.4	De zinvragen van leerlingen opmerken, beluisteren en bespreekbaar maken	
4.2	De toekomst van de persoon van de leerling voor ogen houden en overeenkomstig evalueren	
4.2.1	Bij de evaluatie van leerlingen altijd de groei van de totale persoon op het oog hebben (procesevaluatie)	
4.2.2	Op een positief-constructieve manier feedback geven, waarbij men blijft geloven in de ontwikkelingskansen van elke leerling	
4.2.3	De leerling adequaat en met zorg oriënteren en begeleiden	
4.3	De kwetsbaarheid van de persoon van de leerling zien	
4.3.1	Elke leerling erkennen als een kwetsbare mens die recht heeft op fouten en beperkingen	
4.3.2	Diverse factoren die de ontwikkeling van de leerling kunnen bedreigen onderkennen en deze op gepaste en discrete manier bespreekbaar maken	
4.3.3	Zorgen dat elke leerling zich veilig en welkom voelt	
4.3.4	Met geduld en volgehouden inzet omgaan met leerlingen, ook met zwakke of moeilijke leerlingen	
4.3.5	Empathisch inspelen op sociale en emotionele situaties	
4.4	De relationaliteit van de persoon van de leerling zien	
4.4.1	Inzicht hebben in de verschillende relaties/netwerken die de ontwikkeling van de leerling beïnvloeden	
4.4.2	Processen van isolering en discriminatie opmerken en hier op gepaste wijze op reageren	
4.4.3	Een sociaal netwerk tussen de leerlingen stimuleren en sociale vaardigheden realiseren	

5.1	De uniciteit en de kwetsbaarheid van de collega (h)erkennen en waarderen	
5.1.1	Iedere collega (h)erkennen en waarderen als een uniek persoon en als professional met eigen mogelijkheden en beperkingen	
5.1.2	Zorgen dat elke collega zich veilig en welkom voelt, met een bijzondere aandacht voor nieuwkomers in het team	
5.1.3	De zinvragen van collega's opmerken, beluisteren en bespreekbaar maken	
5.1.4	Empathisch inspelen op sociale en emotionele situaties	
5.2	Bijdragen tot een cultuur van feedback en openheid	
5.2.1	Actief participeren aan overlegmomenten en –structuren	
5.2.2	Op een constructieve wijze feedback geven op het professionele functioneren van collega's	
5.2.3	Verantwoordelijkheid opnemen om informele negatieve communicatie te reduceren	
5.3	Constructief samenwerken	
5.3.1	In dialoog met collega's reflecteren over het eigen pedagogische en didactische handelen	
5.3.2	Processen die het taakgerichte werken beïnvloeden opmerken en hier op gepaste wijze op reageren	
5.3.3	Feedback van collega's integreren in het eigen pedagogische en didactische handelen	
5.3.4	Afspraken maken en een evenwichtige taakverdeling naleven	
5.4	Interdisciplinair werken	
5.4.1	Elk leer- en vakgebied erkennen en waarderen als gelijkwaardig	
5.4.2	In betrokkenheid op en in dialoog met collega's eventuele dwarsverbanden zichtbaar maken in de eigen onderwijspraktijk	
5.4.3	De vorming van de totale persoon van de leerling als een uitgangspunt hanteren	
5.4.4	Vanuit de eigen inhoudelijke expertise leergebied- en vakoverschrijdende projecten ondersteunen en realiseren	

6.1	Op een gepaste wijze omgaan met het spanningsveld tussen de thuissituatie en de schoolse context van leerlingen	
6.1.1	De kansen, uitdagingen en potentiële moeilijkheden in de verhouding tussen de opvoedingscontexten van de thuissituatie en de school (h)erkennen	
6.1.2	Ouders in hun diversiteit erkennen en waarderen als de 'eerste opvoeders'	
6.1.3	Elke ouder erkennen als een kwetsbare mens die recht heeft op fouten en beperkingen	
6.1.4	Op een eerlijke en fijngevoelige wijze ouders informeren over de ontwikkeling van hun kind	
6.1.5	Discreet omgaan met persoonlijke informatie	
6.2	Betrokkenheid van de ouders bij het klas- en schoolgebeuren stimuleren	
6.2.1	Zorgen dat elke ouder zich veilig en welkom voelt	
6.2.2	Gepaste aandacht besteden aan gelegenheden waar men de ouders van de leerlingen ontmoet	
6.2.3	Met ouders in dialoog treden rond de thematiek van opvoeding en onderwijs	
6.3	Op een open en respectvolle wijze communiceren met ouders	
6.3.1	Strategieën ontwikkelen om drempels in de communicatie met ouders te verlagen	
6.3.2	Informatie verstrekken over het klas- en schoolgebeuren	
6.3.3	In functie van het welbevinden van de leerlingen de dialoog met ouders aangaan	
6.3.4	Positief-constructief communiceren met ouders over hun kind op een wijze die de toekomst van de leerling op het oog heeft	
6.3.5	Heldere afspraken maken met ouders	

7.1	Bewust en betrokken omgaan met de kerkelijke verbondenheid van een katholieke school	
7.1.1	De verkondigende dimensie van een katholieke school erkennen	
7.1.2	De liturgisch-sacramentele dimensie van een katholieke school erkennen en waarderen	
7.1.3	De diaconale dimensie van een katholieke school mee vorm geven	
7.2	Bewust en betrokken omgaan met de eigen (juridische) positie van een katholieke school	
7.2.1	De kansen, uitdagingen en potentiële moeilijkheden van het (gesubsidieerd) vrij onderwijs (h)erkennen	
7.2.2	Zich kunnen situeren t.a.v. de diverse structuren van de onderwijsorganisatie op regionaal, diocesaan en Vlaams niveau	
7.3	Bewust en betrokken omgaan met de maatschappelijke verantwoordelijkheid van een katholieke school	
7.3.1	Maatschappelijke thema's en ontwikkelingen open en kritisch benaderen	
7.3.2	Educatieve en pedagogische noden in de samenleving onderscheiden en binnenbrengen in de pedagogische gemeenschap	
7.3.3	Projecten die bijdragen tot maatschappelijke verantwoordelijkheid actief ondersteunen	
7.3.4	De verankering van een school in een bepaalde omgeving (h)erkennen en stimuleren	